

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

**МЕДИЦИНА І РЕЛІГІЯ:
ВЗАЄМОДІЯ З ПАЦІЄНТОМ-ВІРЯНИНОМ**

Методичні рекомендації
для студентів I курсу медичного факультету

Електронний ресурс

Харків – 2025

УДК 614.253:27-726.6(072)

М 42

Рецензенти:

І. В. Сорокіна – доктор медичних наук, професор кафедри патологічної анатомії Харківського національного медичного університету, Харків, Україна;

С. О. Шерстюк – доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри нормальної анатомії та фізіології людини медичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, Харків, Україна.

*Затверджено до розміщення в мережі Інтернет рішенням Науково-методичної ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 5 від 30 січня 2025 року)*

Медицина і релігія: взаємодія з пацієнтом-вірянином : методичні рекомендації
М 42 для студентів I курсу медичного факультету [Електронний ресурс] / уклад.
О. С. Проценко, М. І. Кириченко. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2025. –
(PDF 50 с.)

Методичні рекомендації містять основні рекомендації щодо підготовки студентів I курсу медичного факультету до занять, заліку із дисципліни за вибором студента «Медицина і релігія: взаємодія з пацієнтом-вірянином» і призначені здобувачам вищої медичної освіти у вищих медичних навчальних закладах освіти України III-IV рівнів акредитації: спеціальність «222 Медицина», галузь знань «22 Охорона здоров'я», кваліфікація «Лікар».

УДК 614.253:27-726.6(072)

© Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, 2025

© Проценко О. С., Кириченко М. І., уклад., 2025

ЗМІСТ

Вступ	4
Структура навчальної дисципліни	9
Тематичний план занять і приклади тестових завдань	10
Завдання для самостійної роботи	41
Індивідуальні завдання	41
Методи навчання	42
Методи контролю	43
Схема нарахування балів та критерії оцінювання навчальних досягнень	43
Рекомендована література	48

ВСТУП

Як і медицина, майже кожна релігія піклується про фізичне та психічне здоров'я людини. Загальні турботи релігії та медицини лежать у таких сферах, як: прагнення до здоров'я, добробут та щастя, дотримання здорового способу життя, помірність у споживанні їжі, співчуття та допомога нужденним, боротьба зі шкідливими звичками, боротьба зі стресом, боротьба з депресією, запобігання самогубствам, збереження здорового глузду, догляд за інвалідами, боротьба зі страхами (перед старінням, серйозною хворобою, смертельними або невиліковними захворюваннями, втратою близьких, власною смертю), сексуальне здоров'я та репродукція (планування сім'ї, здорове статеве життя, народження дітей тощо), здорове дитинство та батьківство тощо. Разом із можливістю покращити стосунки між лікарем та пацієнтом через визнання релігійних потреб та світогляду пацієнтів, все це робить релігію дуже привабливою темою для клініцистів, студентів-медиків та медичної науки. Навіть поверхневі знання про історію певної релігії, основні переконання та базові практики її прихильників можуть покращити розуміння лікарем своїх пацієнтів: як вони сприймають світ (і лікування зокрема), яких слів і вчинків очікують від лікаря, що може бути сприйнято ними як образа і недоречність тощо. У багатьох країнах світу громадяни здебільшого глибоко релігійні, але навіть у світських суспільствах пацієнти-атеїсти, коли зустрічаються з нездоланими труднощами (наприклад, смертельною, або невиліковною хворобою), починають шукати не лише фізичної, але й духовної допомоги, через що зазвичай стають поміркованими прихильниками певних вірувань, або навіть постійними членами певних релігійних спільнот. Крім того, багато релігійних практик вважаються корисними для збереження або навіть покращення стану здоров'я (гарним прикладом є медитація) і часто використовуються деякими лікарями як альтернативний або паліативний догляд.

Вплив релігії та релігійності на охорону здоров'я не завжди є позитивним,

бо в деяких випадках погляди на здоров'я людини у цих системах можуть бути протилежними. Яскравим прикладом є такі досягнення сучасної медицини, як генна інженерія, штучне запліднення, трансплантація органів, а також такі суперечливі з погляду релігії теми, як аборти, вакцинація, евтаназія тощо. До того ж протягом багатьох століть стосунки між релігією та медициною були напруженими (особливо щодо походження людини) і навіть конкурентними (щодо божественного джерела цілющої сили, а також різниці між науковим та духовним підходами до лікування патологій). Але всі ці розбіжності роблять тему релігії та медицини лише більш актуальною та важливою для вивчення. Симбіоз духовності та медицини є однією з головних проблем сучасних медичних досліджень і однією з нових тем у медичній освітній літературі. Наукових статей з проблеми духовності в клінічній практиці досить багато, а наявність узагальнювальних праць на цю тему свідчить про високий рівень інтересу до цього питання.

Усі згадані теми духовності, релігійних вірувань і ритуалів у контексті медичної практики будуть детально висвітлені в цьому навчальному курсі.

Опис навчальної дисципліни. Програма з дисципліни «Медицина і релігія: взаємодія з пацієнтом-вірянином» складена для здобувачів вищої медичної освіти у вищих медичних навчальних закладах освіти України III-IV рівнів акредитації: спеціальність «222 Медицина», галузь знань «22 Охорона здоров'я», освітньо-кваліфікаційний рівень «другий (магістерський)», кваліфікація «Лікар».

Робоча програма навчальної дисципліни «Медицина і релігія: взаємодія з пацієнтом-вірянином» складена відповідно до Стандарту вищої освіти другого (магістерського) рівня галузі знань 22 «Охорона здоров'я», спеціальності 222 «Медицина», затверджений Наказом Міністерства освіти і науки України від 08.11.2021 р. № 1197, Закону України «Про вищу освіту» №1556-VII від 1 липня 2014 року (зі змінами й доповненнями); Положення про організацію освітнього

процесу в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна, затвердженого рішенням Вченої ради Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (протокол засідання № 10 від 26 червня 2023 року), освітньо-професійної програми та навчального плану другого (магістерського) рівня вищої освіти «Медицина», галузь знань 22 «Охорона здоров'я» зі спеціальності 222 «Медицина» на 2023-2029 роки, затверджених рішенням Вченої ради Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (протокол засідання № 9 від 29 травня 2023 року); Статуту Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна; Кодексу цінностей Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна та інших регламентних нормативних документів.

Мета викладання навчальної дисципліни. Метою викладання навчальної дисципліни «Медицина і релігія: взаємодія з пацієнтом-вірянином» є набуття здобувачами вищої освіти знань щодо основних рис світових релігій, гіпотез щодо їхнього походження та місця в системі сучасного світу.

Основні завдання вивчення дисципліни. Згідно з Національною рамкою кваліфікацій та Освітньо-професійною програмою медичного факультету ХНУ імені В. Н. Каразіна (наказ № 0202-1/250 від 07 червня 2021 р.), навчальний курс «Медицина і релігія: взаємодія з пацієнтом-вірянином» забезпечує здобувачів вищої освіти наступними *компетентностями*:

Загальні

- ✓ Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями (*ЗК01*).
- ✓ Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях (*ЗК02*).
- ✓ Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності (*ЗК03*).
- ✓ Здатність приймати обґрунтовані рішення; працювати в команді; навички міжособистісної взаємодії (*ЗК05*).

✓ Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій; здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел (**ЗК07**).

✓ Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків (**ЗК08**).

Фахові

✓ Навички опитування (**ФК1**).

Серед головних завдань, що поставлені перед навчальним курсом «Медицина і релігія: взаємодія з пацієнтом-вірянином» слід назвати наступні:

- Надання знань про особливості виникнення, становлення та розвитку релігій світу;
- Висвітлення специфіки типологізації релігій;
- Висвітлення змісту ідеології, віровчення релігій світу;
- Висвітлення рис історичного розвитку релігій світу та їхнього зв'язку із формуванням культури відповідних спільнот;
- Висвітлення місця релігії в історії формування сучасного світу;
- Висвітлення сучасного стану, тенденцій та перспектив розвитку релігій світу тощо.

Кількість кредитів — 3.

Загальна кількість годин — 90.

Таблиця 1: Загальна кількість кредитів і годин навчальної дисципліни «Медицина і релігія: взаємодія з пацієнтом-вірянином»

Назва дисципліни	Кількість годин				Кредити ECTS	Рік та семестр навчання
	Лекційні	Практичні	СРС	Всього		
Медицина і релігія: взаємодія з пацієнтом-вірянином	—	30	60	90	3	1 курс, II семестр

Таблиця 2: Характеристика навчальної дисципліни

Вибіркова
Денна форма навчання
Рік підготовки
1-й
Семестр
2-й
Лекції
—
Практичні, семінарські заняття
30 год.
Лабораторні заняття
—
Самостійна робота
60 год.
зокрема індивідуальні завдання
15 год.

Заплановані результати навчання. Згідно з Національною рамкою кваліфікацій та освітньо-професійною програмою медичного факультету ХНУ імені В. Н. Каразіна, здобувачі вищої освіти, які пройшли навчальний курс «Медицина і релігія: взаємодія з пацієнтом-вірянином», мають:

✓ Володіти загальними та спеціальними фундаментальними та професійно-орієнтованими знаннями, уміннями, навичками, компетентностями, необхідними для виконання типових професійних завдань, пов'язаних з діяльністю в медичній галузі на відповідній посаді (**ПРН 1**);

✓ Проводити збір інформації про пацієнта (**ПРН 4**).

✓ Оцінювати результати опитування, фізичного обстеження, даних лабораторних та інструментальних досліджень (**ПРН 5**).

✓ Застосовувати набуті знання щодо існуючої системи охорони здоров'я для оптимізації власної професійної діяльності та участі у вирішенні практичних завдань галузі (**ПРН 20**).

✓ Дотримуватись етичного кодексу лікаря, що забезпечує сформованість фахівця з належними особистими якостями (ПРН 21).¹

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна «Медицина і релігія: взаємодія з пацієнтом-вірянином» складається з наступних тем і підрозділів:

Таблиця 3: Структура навчальної дисципліни

Назва теми	Кількість годин			
	Лекції	Практ. заняття	Сам. робота	Разом
Ознайомче заняття	—	2	4	6
Тема 1. Вступ до історії релігії	—	2	4	6
Тема 2. Історичні зв'язки між релігією та медициною	—	2	4	6
Тема 3. Релігія, здоров'я та медична справа	—	2	4	6
Тема 4. Історія індуїзму	—	2	4	6
Тема 5. Індуїзм: основні риси релігії та її вплив на медицину	—	2	4	6
Тема 6. Історія буддизму	—	2	4	6
Тема 7. Буддизм: основні риси релігії та її вплив на медицину	—	2	4	6
Тема 8. Історія юдаїзму: Храмівий період	—	2	4	6
Тема 9. Історія юдаїзму: Рабиністичний період	—	2	4	6
Тема 9. Юдаїзм: основні риси релігії та її вплив на медицину	—	2	4	6
Тема 11. Історія християнства	—	2	4	6
Тема 12. Християнство: основні риси релігії та її вплив на медицину	—	2	4	6

¹ Освітньо-професійна програма вищої освіти підготовки фахівців у ХНУ імені В. Н. Каразіна. Галузь знань: 22 Охорона здоров'я. (Протокол Вченої ради ХНУ імені В. Н. Каразіна № 6 від «31» травня 2021 р.). – С. 8-9, 22.

Тема 13. Історія ісламу	—	2	4	6
Тема 14. Іслам: основні риси релігії та її вплив на медицину	—	2	4	6
Завершальне заняття	—	2	4	6
Разом		10	20	60
			60	90

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЗАНЯТЬ І ПРИКЛАДИ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ

Тема 1. Вступ до історії релігії.

Підрозділи теми:

- Визначення релігії і світових релігій.
- Філософські підходи до розуміння сутності релігії.

Матеріали заняття: навчальні відеоматеріали, навчальний посібник, тестові завдання, додаткова література з теми.

Приклади тестових завдань:

В чому полягає амбівалентність ставлення більшості світових релігій до крові?

1. *Вони сприймають кров одночасно як таку, що дає силу, та як таку, що забруднює.
2. Вони сприймають кров одночасно як дар Бога та диявола.
3. Вони сприймають кров одночасно як тілесну і небесну.
4. Вони сприймають кров одночасно як джерело інфекцій та імунної реакції.

Чому з погляду релігії гріх є небезпечним для здоров'я людини?

1. *Гріх порушує гармонію людини.

2. Гріх є зовнішнім проявом внутрішньої хвороби.
3. Гріх супроводжується небезпечним засобом життя.
4. Гріх викликає бажання до саморуйнування.

Що є однією з найголовніших ознак існування з погляду буддизму?

1. *Страждання.
2. Думки.
3. Бажання.
4. Духовність.

Чим є хвороба з погляду більшості релігій?

1. *Покаранням за гріхи.
2. Випадковим явищем.
3. Результатом гніву Бога.
4. Результатом впливу злого вітру.

Яку роль відіграють померлі предки у світогляді більшості релігій?

1. *Вони стають охоронцями соціального та морального порядку своєї сім'ї чи громади.
2. Вони будують в раю помешкання для возз'єднання своєї сім'ї.
3. Вони більше не можуть впливати на земне життя.
4. Вони захищають права живих перед Богом.

Які з названих переліків релігій складають «світові релігії»?

1. *Індуїзм, буддизм, юдаїзм, християнство та іслам.
2. Індуїзм, буддизм, даосизм, християнство та іслам.
3. Індуїзм, буддизм, джедаїзм, християнство та іслам.
4. Конфуціанство, буддизм, юдаїзм, християнство та іслам.

Що є однією з головних функцій релігійних традицій?

1. *Набуття психологічного комфорту через віру і систему ритуалів.
2. Створення системи контролю над державами.
3. Підготовка людей до життя в раю.
4. Налаштування громади на самозабезпечення через працю над собою та ближніми.

Якій меті служать такі релігійні практики, як целібат, піст, медитація або аскетизм?

1. *Приборкання тілесних бажань.
2. Підвищення священної енергії в тілі.
3. Накопичення білів для підвищення в церковній ієрархії.
4. Долучення до релігійної громади.

Тема 2. Релігія, здоров'я і медична справа.

Підрозділи теми:

- Людина та її здоров'я з погляду світових релігій.
- Вплив релігійності на здоров'я та процес лікування.

Матеріали заняття: навчальні відеоматеріали, навчальний посібник, тестові завдання, додаткова література з теми.

Приклади тестових завдань:

Чи вірне ствердження, що медицина завжди розвивалась окремо від релігії?

1. *Ні.
2. Так.

Від якого грецького поняття походить сучасне англійське слово «physician»?

1. *«Той, хто знається на природі».
2. «Той, хто знається на фізиці».
3. «Той, хто робить фізичні вправи».
4. «Той, хто викладає фізику».

Хто першим став на шлях відриву медицини від релігії?

1. *Гіппократ.
2. Гален.
3. Парацельс.
4. Пастер.

Що стало результатом поєднання релігійних прагнень до паломництва, благодійності та служіння Богу у середньовічній Європі?

1. *Мережа госпіталів.
2. Створення лікарні Hôtel-Dieu в Парижі.
3. Започаткування традиції жертвувати гроші на оплату медичного туризму незаможних вірян.
4. Заснування ордену мандруючих екзорцистів.

Від яких установ походять сучасні госпіталі?

1. *Готелі.
2. Клініки.
3. Будиночки травників.
4. Барбер-шопи.

Хто обслуговував хворих у перших європейських госпіталях?

1. *Монахині.
2. Лікарі-гіппократики.

3. Професійні медсестри.
4. Світські дами.

Яка з лікувальних професій була найповажнішою у доісторичні часи?

1. *Духовні цілителі.
2. Знахарі.
3. Хірурги.
4. Педіатри.

Який елемент релігійного світогляду призвів до негуманного ставлення у психіатричних лікарнях?

1. *Психічно хворі втрачають душу і перетворюються на звірів.
2. Психіатричні хвороби є результатом гріха, на відміну від тілесних хвороб.
3. Лише страждання може вилікувати від хвороб душі.
4. Психіатричні хвороби є результатом втрати Бога, а зрадників віри треба жорстко карати.

Тема 3. Історичні зв'язки між релігією та медициною.

Підрозділи теми:

- Медицина в період містицизму: від первісних суспільств до античності.
- Медицина в період раціоналізації: греко-римська доба.
- Медицина в період середньовіччя: повернення до містицизму.
- Медицина в період Наукової революції: боротьба з містицизмом.
- Медицина в наукову добу: перемога раціональності над містикою.

Матеріали заняття: навчальні відеоматеріали, навчальний посібник, тестові завдання, додаткова література з теми.

Приклади тестових завдань:

Яким чином активна участь літнього вірянина у діяльності релігійної громади може вплинути на його здоров'я?

1. *Фізична і емоційна активність вірянина покращують його здоров'я і довголіття.
2. Фізична і емоційна активність вірянина призводять до його вигорання і погіршення здоров'я.
3. Дотримання щоденних релігійних процедур призводять до перевтоми і роблять вірянина більш сприятливим до хвороб.
4. Дотримання щоденних релігійних процедур закаляють вірянина і укріплюють в ньому імунітет до інфекційних захворювань.

Чи вірним є ствердження, що в деяких релігійних культурах вірянин може бути вигнаним з громади за порушення релігійних норм поведінки?

1. *Так.
2. Ні.

Що таке релігійний копінг?

1. *Подолання стресу через релігійні практики.
2. Запозичення традицій з інших релігій.
3. Релігійна практика копіювання поведінки святих.
4. Написання релігійних текстів.

Що є причиною невдалого духовного лікування з погляду цілителів та релігійної людини?

1. *Недостатня віра пацієнта.
2. Слабкість цілителя.
3. Неправильний вибір лікування.
4. Недієвість духовних практик лікування.

Згідно з матеріалами лекції, яким чином знання про належність пацієнта до релігійної громади може допомогти лікарю в процесі лікування?

1. *Це дає змогу організувати стабільний догляд за хворим після виписки з лікарні.
2. Це дає змогу долучити членів громади до процесу розробки лікувального плану.
3. Це перекладає відповідальність за долю пацієнта з лікаря на громаду.
4. Це дозволяє лікарю більше дізнатися про ідеологію громади перед навершенням в нову релігію.

Згідно з матеріалами лекції, які позитивні наслідки можуть бути досягнені завдяки налагодженню лікарем якісного контакту з релігійною громадою?

1. *Лікар може впливати на позитивне ставлення парафіян до профілактичних процедур.
2. Духовні лідери можуть приймати участь у роботі лікарні і призначенні терапевтичних процедур.
3. Лікар може отримати доступ до консультації з духовними діячами щодо питань релігійної ідеології.
4. Громада може налагодити виробництво засобів захисту від хвороб: амулети, натільні ікони, хрестики тощо.

Згідно з дослідженнями, яка спостерігається кореляція між релігійністю і

згубними звичками?

1. *Релігійні люди менш схильні до згубних звичок.
2. Релігійні люди більш схильні до згубних звичок.
3. Релігійність ніяк не впливає на схильність до згубних звичок.
4. Дослідження щодо кореляції між релігійністю і згубними звичками

ще не проводились.

Як існування духовних практик зцілення можуть вплинути на роботу лікаря?

1. *Релігійні пацієнти можуть перервати хід наукового лікування і перейти до духовних цілителів, звівши нанівець зусилля лікаря.
2. Більш ефективне духовне лікування може призвести до вимирання системи охорони здоров'я.
3. Дешеві послуги духовних цілителів змушують лікарів йти на поступки і зменшувати вартість лікування.
4. Лікар може опанувати духовні практики зцілення і пропонувати їх серед інших послуг свого лікувального закладу.

Тема 4. Історія індуїзму.

Підрозділи теми:

- Вступ до індуїзму.
- Історія індуїзму.

Матеріали заняття: навчальні відеоматеріали, навчальний посібник, тестові завдання, додаткова література з теми.

Приклади тестових завдань:

Якщо «індуїзм» — це екзогенна назва, то як називають індуїзм в Індії?

1. *Санатана Дхарма (Вічний Порядок).

2. Ваджра Яна (Божественна Віра).
3. Індуїзм — це одночасно екзо- та ендогенна назва.
4. Сама Веда (Знання про Бога).

Чому в період північно-індійських імперій Вішну та Шива стали більш популярними богами, аніж верховний бог Індра?

1. *Вішну та Шива є більш людяними богами.
2. Вішну та Шива є богами, які лікують від хвороб.
3. Вішну та Шива підтримувалися імператорами на державному рівні.
4. Навідміну від Індри, Вішну та Шива були богами аріїв, народу, який був підкорений північними імперіями.

Яку роль відігравали брахмани за влади імперій, що змінювали одна одну протягом тисячоліть?

1. *Вони завжди пристосовувалися до нової влади та займали високі посади при владі.
2. Вони завжди протистояли загарбникам та відстоювали права індуїстів.
3. Вони ховалися в монастирях, доки не пройде перша хвиля агресії.
4. Вони намагалися повернути можновладців до індуїзму.

Який народ мігрував до Індії у 20-му столітті до н.е. та започаткував індуїзм?

1. *Арії.
2. Індуси.
3. Індіанці.
4. Китайці.

Що означає слово «веда»?

1. *Знання.
2. Віра.
3. Порядок.
4. Книга.

Що з названого є однією з особливостей руху бгакті?

1. *Він ставив у центр уваги особисту відданість Богу з боку вірянина.
2. Він ставив у центр уваги храмові ритуали.
3. Він ставив у центр уваги пізнання Бога через наставництво брахманів.
4. Він ставив у центр уваги рівноцінне поклоніння всім богам, а не одному.

Яким чином реформи в незалежній Індії вплинули на касту далітів?

1. *За ними були закріплені права у сфері освіти.
2. Вони були позбавлені верховної позиції в кастовій системі Індії.
3. За ними було закріплено домінуючу позицію в судовій системі Північної Індії.
4. Їм була виділена окрема територія для розселення.

Що стало головним чинником розповсюдження індуїзму за межі Індії з 19-го століття?

1. *Міграція.
2. Місіонерська діяльність.
3. Популяризація через літературу.
4. Розповсюдження індуїстських ідей через кінематограф та телебачення.

Тема 5. Індуїзм: основні риси релігії та її вплив на медицину.

Підрозділи теми:

- Основні індуїстські вірування.
- Основні індуїстські практики.
- Клінічні значення індуїзму.

Матеріали заняття: навчальні відеоматеріали, навчальний посібник, тестові завдання, додаткова література з теми.

Приклади тестових завдань:

Чому індуїсти вважають, що все у всесвіті має частинку Брахми?

1. *Бо Брахма створив всесвіт з власного тіла.
2. Бо Брахма вдихнув у все свій божественний подих.
3. Бо Індра розідрав Брахму і створив з нього всесвіт.
4. Бо всесвіт був створений з річки, яка витікає з Брахми.

В чому полягає індуїстська концепція чотирьох етапів життя?

1. *Вірянин має пройти шлях духовного та соціального становлення.
2. Вірянин має пройти чотири етапи пізнання Бога.
3. Вірянин має прочитати та зрозуміти чотири Веди.
4. Вірянин має виховати чотири людини: себе, дружину, сина та онука.

В чому полягає сутність такого індуїстського явища, як «сансара»?

1. *Людина буде вічно перероджуватися з тіла в тіло, доки не очистить свою душу.
2. Сансара — це перехід вірянина до світу богів після смерті.
3. Вірянин може досягти відчуття блаженства під час молитви.
4. Сансара — це одне з імен втілення Вішну в людському світі.

Яким чином люди можуть потрапити до класу далітів?

1. *Прийнявши віросповідання, в якому не існує системи каст.
2. Очистивши карму.
3. Не виконавши ритуалу пуджі.
4. Народившись у шлюбі знатного чоловіка та жінки з найнижчої касті.

В чому полягав індуїстський ритуал «саті»?

1. *Спалення дружини заживо разом з померлим чоловіком.
2. Щоденне поклоніння образу Бога в храмі чи вдома.
3. Малювання геометричних візерунків на підлозі перед входом у храм, чи дім.
4. Привітання індуїста складанням рук на груді та поклоном.

В чому полягає ритуал «колам»?

1. *Створення геометричного малюнку на підлозі чи землі.
2. Спалення дружини заживо разом з померлим чоловіком.
3. Щоденне поклоніння образу Бога в храмі чи вдома.
4. Привітання індуїста складанням рук на груді та поклоном.

Чому споглядання зображення Бога є важливою частиною ритуалу «пуджа»?

1. *Вважається, що через споглядання вірянин може побачити Бога, а Бог вірянина.
2. Вважається, що через споглядання вірянин Бога вірянин пізнає себе.
3. Вважається, що споглядання Бога може вилікувати від важких хвороб.
4. Вважається, що споглядання Бога приносить вдачу.

Який головний символізм стоїть за ритуалом «намаскар»?

1. *Заклик до поєднання атманів.
2. Відокремлення священного від людського.
3. Привітання Бога у себе вдома, як гостя.
4. Смертність душі.

Тема 6. Історія буддизму.

Підрозділи теми:

- Вступ до буддизму.
- Історія буддизму.

Матеріали заняття: навчальні відеоматеріали, навчальний посібник, тестові завдання, додаткова література з теми.

Приклади тестових завдань:

Чи є вірним ствердження, що засновником буддизму вважається бог на ім'я Будда?

1. *Ні.
2. Так.

Яку ідею Будда поставив у центр своєї ідеології?

1. *Світ сповнений стражданнями.
2. Світ сповнений душею Бога.
3. Віра в Бога веде до спасіння.
4. Віра в безсмертність душі веде до спасіння.

Який сенс криється за ім'ям Будда?

1. *Санскритом це означає «пробуджений».

2. Це ім'я бога, який оселився в тілі Сіддгартхи Гаутами, засновника буддизму.
3. Санскритом це означає «вчитель».
4. Це ім'я, яке Сіддгартха Гаутама почув від богів, які явилися йому під час медитації.

Яке перетворення сталося з буддизмом за імперії Маур'їв?

1. *З морального кодексу відлюдників він перетворення на державну релігію.
2. З релігії звичайних людей він перетворився на релігію аскетів.
3. Буддизм відмовився від храмів і богів.
4. Буддизм перейшов з санскриту на тамільську мову.

Яку мету переслідували буддисти, які утворили школу Тхеравада?

1. *Зберегти буддизм в тому стані, в якому він був створений Буддою.
2. Оновити буддизм для потреб широкого кола нових вірян.
3. Підлаштувати буддизм до умов Тибету.
4. Зробити буддизм більш складним, містичним та недоступним для розуміння пересічних вірян.

Як перекладається назва «Махаяна»?

1. *Велика колісниця.
2. Правда брахманів.
3. Сила молоді.
4. Народна воля.

Яку мету переслідували буддисти, які утворили школу Ваджраяна?

1. *Зробити буддизм більш складним, містичним та недоступним для розуміння пересічних вірян.
2. Оновити буддизм для потреб широкого кола нових поміркованих вірян.
3. Зберегти буддизм в тому стані, в якому він був створений Буддою.
4. Підлаштувати буддизм до умов Тибету.

Що з названого є однією з тенденцій, які відбуваються в сучасному буддизмі?

1. *Використання буддистських вірувань у повсякденному та релігійному житті американців та європейців.
2. Перетворення буддизму на локальну релігію Тибету.
3. Вплив християнства на буддизм.
4. Перетворення буддизму на релігію аскетів.

Тема 7. Буддизм: основні риси релігії та її вплив на медицину.

Підрозділи теми:

- Основні буддистські вірування.
- Основні буддистські практики.
- Клінічні значення буддизму.

Матеріали заняття: навчальні відеоматеріали, навчальний посібник, тестові завдання, додаткова література з теми.

Приклади тестових завдань:

Хто є верховним богом згідно з класичним буддизмом (Тхеравада)?

1. *В класичному буддизмі немає богів.
2. Будда.
3. Брахма.

4. Далай-Лама.

Що є еквівалентом душі в класичному буддизмі?

1. *Згусток енергій, які тимчасово об'єднались в тілі.
2. Частинка бога Брахми.
3. Тінь людини, яка всюди слідує за нею.
4. Атман, який слідує від тіла до тіла та ніколи не вмирає.

Що, з огляду буддизму, порушує чистоту Природи Будди?

1. *Психічні стани, які затьмарюють розум людини.
2. Сміття на природі.
3. Вирубка лісів.
4. Неповага до старших.

Яка буддійська ідея схожа на індуїстську концепцію реінкарнації?

1. *Якщо людина не очистилася за життя, її смерть запалює іскру нового життя.
2. Атман буддиста перероджується в новому тілі, доки не досягне пробудження.
3. Якщо буддист вб'є тварину, його душа після смерті переселиться в тіло такої тварини.
4. Благочестива поведінка буддиста гарантує йому злиття з богом після смерті.

Що з зазначеного більшою мірою відповідає сутності серединного шляху буддизму?

1. *Духовна практика має жити, а не виснажувати.
2. Духовна практика має відгородити вірянина від повсякденності.

3. Буддизм займає нейтральну позицію у конфлікті індуїстів з мусульманами.
4. Буддисти розміщували свої храми між головними торговими шляхами, щоб привабити якнайбільше послідовників.

Що входить до складу трьох притулків буддиста?

1. *Будда, дхарма та сангха.
2. Бог, храм та віра.
3. Молитва, медитація та спасіння.
4. Тхеравада, Махаяна та Ваджраяна.

Що криється за цим символом буддизму?

1. *Шляхетний вісімковий шлях.
2. Вісім аватарів Будди.
3. Вісім шкіл буддизму.
4. Напрямки розповсюдження буддизму з Тибету.

Яку функцію виконує в буддизмі медитація?

1. *Очищення себе від ментальних ілюзій та хвилювань.
2. Створення умов для звернення до Бога.
3. Входження в стан нірвани.
4. Запам'ятовування ведичних віршів.

Тема 8. Історія юдаїзму: Храмовий період.

Підрозділи теми:

- Вступ до юдаїзму і авраамічних релігій.
- Історія юдаїзму: частина 1.

Матеріали заняття: навчальні відеоматеріали, навчальний посібник,

тестові завдання, додаткова література з теми.

Приклади тестових завдань:

Яка книга є головним джерелом історичної ідентичності юдеїв?

1. *Тора.
2. Талмуд.
3. Галаха.
4. Мішна.

Що з зазначеного відповідає реальності?

1. *Дослідники вважають, що більшість подій Тори неможливо довести.
2. Дослідники довели, що більшість подій Тори реально мали місце в історії.
3. Наука підпорядковується релігії, тому у доведенні правдивості Тори немає потреби.
4. Всі події Тори повністю підтверджуються зовнішніми історичними джерелами.

Яка біблійна легенда пов'язується з витоками арабського народу?

1. *Вигнання Авраамом свого старшого сина, Ізмаїла.
2. Усиновлення Авраамом кочовика на ім'я Араб.
3. Зустріч Авраама з янголом на ім'я Ізмаїл.
4. Сварка Авраама з братом на ім'я Араб та заснування ним окремого племені.

Що було головним ідеологічним приводом суперечки садукеев з фарисеями?

1. *Право на трактування Тори.
2. Право на проведення ритуалу жертвопринесень.
3. Право на виступ у синагогах.
4. Право на спілкування з Богом.

Яка подія повторюється в Торі багато разів і значно вплинула на юдейську релігію та ідентичність?

1. *Укладення угоди між Богом та родоначальниками єврейського народу.
2. Прокляття Богом єврейського народу.
3. Приречення євреїв Богом на вічне скитання світом.
4. Розділення юдеїв на ортодоксів та консерваторів.

Чим в історії юдаїзму важлива постать царя Давида?

1. *Він захопив Єрусалим та переніс в нього столицю Ізраїльського царства.
2. Він закінчив почате його батьком будівництво Першого Храму.
3. Він вивів юдеїв з Єгипту та уклав четверту угоду з Богом.
4. Книга, яку він написав, стала першою збіркою юдейських законів.

Чи вірним є ствердження, що юдеї вважають, що храм може бути лише один, в Єрусалимі, і тому за всю свою історію збудували лише два храми, які існували в різні часи?

1. *Так.
2. Ні.

Що з названого найкраще відповідає біблійному ставленню Бога до порушення вірності з боку юдеїв?

1. *Покарання винного та наступних поколінь його родини.
2. Виключно індивідуальне покарання винного.
3. Прощення винного.
4. Перетворення винного на тварину.

Тема 9. Історія юдаїзму: Рабиністичний період.

Підрозділи теми:

- Історія юдаїзму: частина 2.

Матеріали заняття: навчальні відеоматеріали, навчальний посібник, тестові завдання, додаткова література з теми.

Приклади тестових завдань:

Що надавало рабинам священне право на коментування Тори?

1. *Дарування Богом двох варіантів Тори: писемної та усної, вираженої у коментарях рабинів.
2. Угода, укладена між рабинами та Мойсеєм на горі Синай.
3. Отримання Тори фарисеями від янголів в стародавньому Ізраїлі.
4. Рабинам не потрібно було право на коментування Тори, бо ця традиція прописана в самій Торі.

В чому полягає особливість культури Хабад від інших юдейських шкіл?

1. *Вони активно працюють над поверненням до юдаїзму секуляризованих євреїв.
2. Вони категорично забороняють навертати до юдаїзму секуляризованих євреїв.
3. Вони активно працюють над наверненням представників інших релігій.

4. Вони виступають категорично проти розповсюдження своїх знань за межами Ізраїлю.

Чи є вірним ствердження, що прототипом для сучасних синагог були стародавні юдейські храми, в яких жреці приносили в жертву тварин?

1. *Ні.
2. Так.

Що з зазначеного більше відповідає діяльності Мойсея бен Маймона?

1. *Пропагував відрив медицини від релігії та містики загалом.
2. Виступав за створення більш заплутаної системи в юдаїзмі, щоб не допустити розповсюдження юдейських таємниць назовні.
3. Пропагував залучення релігійних практик до використання в медицині.
4. Став засновником Каббали та автором книг Бахір і Зоар.

В чому полягає головна ідея Каббали?

1. *Каббалістичне трактування загадок Тори може відкрити двері до інших сфер всесвіту.
2. Танах має забагато містичних формулювань, які необхідно модернізувати та пояснити раціонально.
3. Тора має бути очищена від згадок про чудеса і переписана як історія, що має підтвердження з боку інших джерел.
4. Спрощення вчення Тори до такого рівня, який міг би бути доступним для дітей, або новонавернених юдеїв.

Де сьогодні знаходиться Третій Храм юдеїв?

1. *Його ще не збудовано.

2. В Єрусалимі.
3. В Нью-Йорку.
4. В Лондоні.
5. В Умані.

За яку ідею боролися сіоністи?

1. *Об'єднання єврейської нації в Ізраїлі.
2. Вигнання євреїв з Германії.
3. Створення єврейської діаспори в Германії.
4. Будування Третього Храму в США.

В чому полягає відмінність гілки Брацлавського Хасидизму від Хабаду та загальної ідеології Хасидизму?

1. *В ньому в центр уваги поставлено розвиток інтенсивних радісних стосунків з Богом.
2. В ньому заборонено будь яка демонстрація радощів, бо це ображає тих, хто горює за втратою Храму.
3. В ньому заборонені танці та співи.
4. В ньому заборонено використання будь-якої мови, окрім стародавнього івриту.

Тема 10. Юдаїзм: основні риси релігії та її вплив на медицину.

Підрозділи теми:

- Основні юдейські вірування.
- Основні юдейські практики.
- Клінічні значення юдаїзму.

Матеріали заняття: навчальні відеоматеріали, навчальний посібник, тестові завдання, додаткова література з теми.

Приклади тестових завдань:

Згідно з юдейською ідеологією, що є первинною причиною наявності страждань і хвороб в людському світі?

1. *Гріхопадіння перших людей.
2. Зрада Бога дияволом.
3. Порушення народом Ізраїлю десяти заповідей.
4. Недотримання санітарних норм на Ноевому ковчезі.

З якою історичною подією пов'язується юдейська традиція дотримуватись специфічного дрес-коду?

1. *Звільнення євреїв з єгипетського рабства.
2. Переосвячення Єрусалимського Храму.
3. Втрата Другого Храму.
4. Утворення Ізраїльського царства.

Яку функцію в юдаїзмі виконує шохет (резнік)?

1. *Ритуальне заклання тварин для їжі.
2. Ритуальне жертвопринесення тварин в Храмі.
3. Ритуальне нарізання хліба до святкового столу.
4. Проведення ритуалу брит-міла (обрізання).

Що зображено на малюнку?

1. *Мініатюрна книга Техілім для носіння як амулет.

2. Мініатюрна Тора для читання під час подорожі.
3. Юдейський традиційний кишеньковий записник.
4. Туристичний брелок, що імітує Талмуд.

Чому під час молитви юдеї носять на голові тфілін?

1. *Бог наказав юдеям носити священне писання поміж очей.
2. Вважається, що енергія тфіліну пронизує розум вірянина благостю.
3. Вважається, що в процесі читання молитви вірянин заряджає тфілін святою енергією.
4. Бог наказав юдеям прикривати голову на знак віри.

Чи вірним є ствердження, що Талмуд містить пряму вказівку на марність відвідування лікарів?

1. *Так.
2. Ні.

Що вважається підґрунтям появи концепції месії в юдаїзмі?

1. *Страждання юдеїв під час поневолення та бажання бути врятованими святим царем.
2. Бажання євреїв розповсюджувати свою віру світом.
3. Розпал пандемії та поява легенди про існування людини зі здібностями зцілення.
4. Передбачення народження Ісуса Христа в Торі.

Який символізм криється за юдейською системою дієтичних законів з точки зору рабинів?

1. *Сліпе виконання божих настанов.
2. Дотримання здорового способу життя.

3. Збереження належної форми тіла.
4. Захист від отруєння.

Тема 11. Історія християнства.

Підрозділи теми:

- Вступ до християнства.
- Історія християнства.

Матеріали заняття: навчальні відеоматеріали, навчальний посібник, тестові завдання, додаткова література з теми.

Приклади тестових завдань:

На якому континенті кількість християн постійно зростає і наразі є найбільшою?

1. *Африка.
2. Австралія.
3. Азія.
4. Північна Америка.

Який сенс криється за іменем «Христос»?

1. *Помазаник.
2. Розп'ятий.
3. Хрест.
4. Воскресіння.

Що стало наслідком церковних соборів у 4-му 5-му століттях?

1. *Утворення численних сект, невизнаних центральною Церквою.
2. Налагодження єдності між християнськими філософськими школами.

3. Розкол Церкви на Католицьку і Православну.
4. Визнання неправильним розділення Бога на три іпостасі.

Чи вірним є ствердження, що Римська церква може називати себе православною, а Східна — католицькою?

1. *Так.
2. Ні.

Що стало одним з факторів зневіри у релігії в 14-му столітті?

1. *Пандемія чуми.
2. Відкриття мікроскопу.
3. Заснування школи патологів у Парижі.
4. Доведення бактеріологічної теорії Луї Пастером.

Який погляд на мучеництво має християнство?

1. *Воно вважає, що Святий Дух допомагає мученикам переносити муки.
2. Воно вважає мучеництво карою Бога.
3. Воно використовує мучеництво, як засіб боротьби з сектами всередині своєї релігії.
4. Воно використовує мучеництво, як частину обряду навернення в свою релігію.

Що таке індульгенція?

1. *Продаж прощення гріхів.
2. Дозвіл на одруження.
3. Дозвіл на проведення хрестових походів.
4. Продаж монастирського вина.

5. Інтелектуальний прошарок населення держави.

На чому наполягали радикальні реформісти?

1. *На хрещенні вірян у зрілому віці, а не в дитинстві.
2. На вбивстві Папи Римського.
3. На створенні протестантських бойових груп для нападів на католицькі монастирі.
4. На більш активній взаємодії реформованої Церкви з державою.

Тема 12. Християнство: основні риси релігії та її вплив на медицину.

Підрозділи теми:

- Основні християнські вірування.
- Основні християнські практики.
- Клінічні значення християнства.

Матеріали заняття: навчальні відеоматеріали, навчальний посібник, тестові завдання, додаткова література з теми.

Приклади тестових завдань:

Що є головним джерелом знань християн про Бога та всесвіт?

1. *Біблія.
2. Коран.
3. Євхаристія.
4. Євангеліє.

Чи вірне ствердження, що Ісус радив вірянам бути досконалими?

1. *Так.
2. Ні.

В чому полягає сутність християнського спасіння?

1. *Відсутність страждань і близькість до Бога.
2. Набуття знання всесвіту.
3. Злиття з природою.
4. Отримання шансу прожити життя заново.

Який тип людей потрапляє у «підвішений» стан після смерті?

1. *Нехрещені.
2. Грішні.
3. Монахи.
4. Діти до 12 років.

З погляду православної Церкви, що є причиною мимовільного аборту (викидня)?

1. *Гріховність матері.
2. Гріховність батька.
3. Гріховність плоду.
4. Гріховність лікаря.

Яка з християнських гілок не дозволяє хрещення новонароджених?

1. *Протестанти.
2. Католики.
3. Православні.
4. Аріани.

Чи вірним є ствердження, що характер ставлення Бога до людей у Біблії є стабільним і не змінюється протягом розвитку біблійної розповіді?

1. *Ні.

2. Так.

Що з названого є однією з головних проблем монотеїзму?

1. *Походження зла від Бога.
2. Бог не встигає самотужки вирішувати проблеми всіх вірян.
3. Відсутність альтернативного погляду на проблеми всесвіту.
4. Неможливість замінити одного бога іншим.

Тема 13. Іслам: історія, основні риси та вплив на медицину.

Підрозділи теми:

- Вступ до ісламу.
- Історія ісламу.
- Основні ісламські вірування.
- Основні ісламські практики.
- Клінічні значення ісламу.

Матеріали заняття: навчальні відеоматеріали, навчальний посібник, тестові завдання, додаткова література з теми.

Приклади тестових завдань:

Згідно з ісламською традицією, яким чином було складено Коран?

1. *З висловів Бога, переданих Мухаммаду через ангела Джибраїла.
2. З роздумів Мухаммада, записаних його учнями.
3. З народної мудрості арабських племен, зібраної Мухаммадом під час торгових подорожей.
4. Зі спогадів про життя Мухаммада, зібраних його учнями за розповідями його родичів і перших послідовників.

Як іслам ставиться до інших авраамічних релігій (юдаїзму і християнства)?

1. *Вважає їх спотвореним словом божим.
2. Вважає їх такими ж істинними, як і сам іслам.
3. Вважає їх початково невірними.
4. Вважає їх більш вагомими, ніж іслам.

В чому іслам розходиться з християнством стосовно первородного гріха?

1. *За ісламом, перші люди були прощені Богом і тому їхній гріх не передається поколіннями, а в християнстві всі люди народжуються з гріхом.
2. За ісламом, перші люди не були прощені Богом і тому їхній гріх передається поколіннями, а в християнстві перші люди були прощені.
3. За ісламом первородним гріхом вважається непослух людей, які будували Вавилонську вежу, а за християнством – непослух Адама і Єви.
4. За ісламом первородним гріхом вважається непослух Адама і Єви, а за християнством – побудова Вавилонської вежі.

Який феномен став прототипом для символізму, який криється за назвою збірки мусульманських законів «Шаріат»?

1. *Стежка до джерела води, утворена верблюдами, які ходять на водопій.
2. Затерті сторінки Корану, які мали найбільшу популярність серед читачів.
3. Непохитна віра пророка Мухаммада в неупередженість Аллаха.
4. Всесвітньовідома непохитність і суворість мусульманського судді на ім'я Шарія.

В чому полягає мусульманський ритуал вуду?

1. *Омовіння перед контактом зі священним.
2. Нанесення шкоди іншій людині через вплив на його втілення у ляльці.
3. Проведення молитви п'ять разів на день.
4. Паломництво до Мекки.

Яка ідея криється за ритуалом Саї (Пошук), який є частиною Хаджу і під час якого віряни сім разів бігають між двома пагорбами?

1. *Навіть найтяжчі періоди життя вірян завершуються порятунком від Бога.
2. Той, хто шукає, завжди знаходить.
3. Рухливе життя віддаляє старіння.
4. Паніка не вирішує проблем.

Чи вірним є ствердження, що так само, як християни вважають Христа і святих прикладами для наслідування, мусульмани наслідують поведінці пророків, насамперед Мухаммаду?

1. *Так.
2. Ні.

Чи вірним є ствердження, що серед мусульманських богословів існує погляд, що народження дитини є задумом Бога, а значить переривання вагітності є вкрай небажаним за будь яких обставин?

1. *Така думка існує, але Шаріат дозволяє аборти протягом перших чотирьох місяців вагітності.
2. Така думка є домінуючою в ісламі і закріплена в Шаріаті.
3. Ні, такої думки не існує серед ісламських богословів.

4. Навпаки, існує думка про необхідність переривання вагітності, якщо один з батьків має хоч найменші генетичні вади.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Зміст самостійної роботи	Кількість годин
1. Опрацювання літератури за темою.	30
2. Виконання тренувального тесту.	5
3. Робота над індивідуальним завданням.	15
4. Підготовка до залікової роботи.	10
<i>Разом</i>	60

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Програмою передбачено 2 індивідуальні завдання у формі короткого есе:

№	Тема завдання	Форма виконання	Обсяг готової роботи (арк.)	Кількість годин на виконання
1.	Аналіз наукової публікації	Есе	2-3	7,5
2.	Критика вторинного джерела: вплив світогляду оповідача на його розповідь	Есе	2-3	7,5

Для виконання індивідуального завдання № 1 здобувачам вищої освіти надається на вибір декілька наукових публікацій, присвячених релігії в контексті медицини. Завдання полягає у: ознайомленні з публікацією; проведенні її аналізу (за наданим планом); пошуку додаткової інформації в інших джерелах; створенні короткого есе, що описує набутий під час виконання завдання досвід, а також власні думки на тему, порушену в публікації.

Для виконання індивідуального завдання № 2 здобувачам вищої освіти надається дві різні публікації на одну тему. Завдання полягає у: ознайомленні з

публікаціями; проведенні їх аналізу (за наданим планом); пошуку додаткової інформації в інших джерелах; проведенні порівняльного аналізу обох публікацій; створенні короткого есе, що описує набутий під час виконання завдання досвід, а також власні думки на тему, порушену в публікаціях.

До всіх завдань висуваються загальноприйняті в академічному середовищі вимоги до технічного оформлення тексту.

Для виконання кожного завдання здобувачам вищої освіти надається коротка інформація про те, як саме потрібно працювати з конкретним джерелом, які результати роботи очікуються та за якими критеріями вони будуть оцінені.

Метою самостійних індивідуальних завдань є:

1. Поглиблене пізнання історичних аспектів релігій світу;
2. Набуття чи удосконалення навичок пошуку, обробки та критичного аналізу інформації;
3. Набуття чи удосконалення навичок чітко та лаконічно висловлювати власну думку в тексті;
4. Набуття чи удосконалення навичок оформлення академічного тексту за стандартними вимогами.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Під час викладання дисципліни використовується декілька класичних та сучасних педагогічних підходів:

1. Підхід, орієнтований на викладача («teacher-centered approach»), тобто модель прямої інструкції («direct instruction model») — донесення інформації до здобувачів вищої освіти через лекції та інструкції щодо навчання.
2. Підхід, орієнтований на студента («student-centered approach» та «personalized learning»), а саме наділення здобувачів вищої освіти значною

свободою і самостійністю у виборі тем для індивідуального завдання та висловленні власних думок під час його виконання.

3. Високотехнологічний підхід («high-tech approach»), а саме використання інтернет-технологій для підтримки доступу здобувачів вищої освіти до матеріалів навчальної дисципліни, зв'язку з викладачем та спілкування з іншими учасниками навчального процесу.

4. Диференційований підхід до методів запам'ятовування інформації, оскільки під час вивчення матеріалу здобувачі вищої освіти використовують як пасивні методи запам'ятовування (читання та проходження тестів з варіантами відповідей), так і активну (відповіді на питання для самоперевірки, тестові завдання з письмовими відповідями).

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Контроль знань та навичок під час та в результаті вивчення дисципліни відбувається наступним чином:

Поточний контроль — проводиться на практичних заняттях у формі складання тестів (з варіантами відповідей або короткою письмовою відповіддю) за відповідною темою, а також виконання самостійних індивідуальних завдань.

Підсумковий контроль — проводиться у формі складання тестів (з варіантами відповідей або короткою письмовою відповіддю) за всіма пройденими темами.

СХЕМА НАРАХУВАННЯ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ

Схема нарахування балів. Згідно з Положенням про організацію освітнього процесу в ХНУ імені В. Н. Каразіна, «максимальна кількість балів, яку

студент може набрати за результатами вивчення певного модуля, становить 200, у тому числі за навчальну діяльність протягом семестру — *120 балів*, за результатами складання семестрового екзамену або виконання підсумкової залікової роботи — *80 балів*»². Згідно з навчальним планом медичного факультету на 2023 рік, викладання курсу «Історія медицини» складається з 15 практичних занять. Відповідно до цього, проведення контролю знань протягом семестру структуровано наступним чином: на практичних заняттях відбувається контроль знань через складання тестів (загалом 13 тестів по 8 балів кожний); на семестр надається також 2 письмових завдання для індивідуальної роботи (8 балів кожне). Наочно система нарахування балів наведена нижче:

Тип контролю	Форма контролю	Одиниць	Балів за одиницю	Балів разом
Поточний контроль	Тести на практичних заняттях	13	8	120
	Індивідуальне письмове завдання	2	8	
Залік		1	80	80
<i>Разом за курс</i>				200

Конвертація балів в інші системи оцінювання. В інші системи оцінювання бали конвертуються наступним чином:

Бали за тест на практичному занятті				
120-рівнева (балів)	4-рівнева (балів)	Відсоткова (%)	4-рівнева	2-рівнева
8	4.5–5.0	90–100	Відмінно	Зараховано
7	3.8–4.4	75–89	Добре	
5–6	3.0–3.7	60–74	Задовільно	
0-4	2.0	0–59	Незадовільно	Не зараховано

² Положення про організацію освітнього процесу в ХНУ імені В. Н. Каразіна (нова редакція) (Наказ ректора № 0211-1/342 від 10.07.2018 р.). – С. 75.

Загальні бали за навчальну діяльність протягом семестру				
120-рівнева (балів)	4-рівнева (балів)	Відсоткова (%)	4-рівнева	2-рівнева
108–120	4.5–5.0	90–100	Відмінно	Зараховано
90–107	3.8–4.4	75–89	Добре	
70–89	3.0–3.7	60–74	Задовільно	
0-69	2.0	0–59	Незадовільно	Не зараховано

Підсумковий контроль (бали за залікову роботу)				
80-рівнева (балів)	4-рівнева (балів)	Відсоткова (%)	4-рівнева	2-рівнева
72–80	4.5–5.0	90–100	Відмінно	Зараховано
60–71	3.8–4.4	75–89	Добре	
50–59	3.0–3.7	60–74	Задовільно	
0-49	2.0	0–59	Незадовільно	Не зараховано

Фінальні бали за дисципліну				
200-рівнева (балів)	4-рівнева (балів)	Відсоткова (%)	4-рівнева	2-рівнева
180–200	4.5–5.0	90–100	Відмінно	Зараховано
150–179	3.8–4.4	75–89	Добре	
120–149	3.0–3.7	60–74	Задовільно	
0–199	2.0	0–59	Незадовільно	Не зараховано

Критерії оцінювання

навчальних досягнень здобувачів на практичному занятті

Поточний контроль протягом семестру проводиться на практичних заняттях у формі тестів з трьома типами питань:

А. Питання з варіантами відповідей (1 бал за кожну правильну відповідь);

В. Питання з короткими письмовими відповідями (2 бали за кожну правильну відповідь);

С. Питання з розлогими письмовими відповідями (3 бали за кожну правильну відповідь).

Формування варіантів тестів відбувається із залученням одного або декількох типів питань. Відповіді на питання типу А оцінюються автоматично. Під час оцінювання відповідей на питання типу В до уваги береться лише правильність відповіді. Під час оцінювання відповідей на питання типу С до уваги береться самостійність (відсутність плагіату), правильність та повнота відповіді.

Критерії оцінювання індивідуального письмового завдання здобувача

Самостійні письмові роботи оцінюються за наступними показниками:

- 1) Самостійність (відсутність запозичень)
  - ✓ 0–4 % запозичень — 4 бали;
  - ✓ 5–9 % запозичень — 3 бали;
  - ✓ 10–14 % запозичень — 2 бали;
  - ✓ 15–19 % запозичень — 1 бал.;
- 2) Повнота виконання поставлених завдань (2 бали),
- 3) Повнота висвітлення теми завдання (2 бали),
- 4) Оформлення тексту згідно з вимогами (2 бали).

Академічна доброчесність

Відповідно до «Кодексу цінностей Каразінського університету», університет сповідує дотримання академічної доброчесності, у зв'язку з чим

самостійні письмові роботи, в яких доля плагіаризму перевищує 20 %, повертаються без оцінки.

Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів на заліку

Підсумковий контроль під час залікової роботи проводиться у формі тесту з трьома типами питань:

А. Питання з варіантами відповідей (2 бал за кожен правильну відповідь);

В. Питання з короткими письмовими відповідями (4 бали за кожен правильну відповідь);

С. Питання з розлогими письмовими відповідями (8 бали за кожен правильну відповідь).

Формування варіантів тестів відбувається із залученням одного або декількох типів питань. Відповіді на питання типу А оцінюються автоматично. Під час оцінювання відповідей на питання типу В до уваги береться лише правильність відповіді. Під час оцінювання відповідей на питання типу С до уваги береться самостійність (відсутність плагіату), правильність та повнота відповіді.

Мінімальний пороговий рівень оцінки складає 60 % (50 балів) від максимальної кількості балів.

Умови допуску до підсумкового контролю (заліку): наявність порогового рівня балів (70 балів) за роботу протягом семестру.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Olson C. Religious studies: the key concepts. London ; New York: Routledge; 2011. 304 p.
2. Religious studies: a global view. London ; New York: Routledge; 2007. 353 p.
3. Levin J. S. Religion and medicine: a history of the encounter between humanity's two greatest institutions. New York, NY, United States of America: Oxford University Press, 2020. 324 c.
4. The Routledge handbook of religion, medicine and health / Red. D. Lüddeckens. Abingdon, Oxon ; New York: Routledge, 2022.

Допоміжна

1. Bain-Selbo E. The end(s) of religion: a history of how the study of religion makes religion irrelevant. New York: Bloomsbury Academic, 2022.
2. Bhattacharya J. When man meets medicine: some reflections on The Death of Ivan Ilyich and Āyurveda with its epistemological consequences // History of science, technology, environment, and medicine in India. Abingdon, Oxon ; New York, NY: Routledge; 2022. P. 235–250.
3. Curry L. Religion, law, and the medical neglect of children in the United States, 1870-2000: «the science of the age». Cham: Palgrave Macmillan, 2019. 197 c.
4. Gayathri CH. R. Saviour sisters: services of the Delhi female medical missionaries in late colonial India // History of science, technology, environment, and medicine in India. Abingdon, Oxon ; New York, NY: Routledge; 2022. P. 288–306.
5. Hanssen K. Women, religion and the body in South Asia: living with Bengali Bauls. London ; New York: Routledge, Taylor & Francis Group; 2018. 213 p.

6. Kornberg Greenberg Y, Pati G. *The Routledge Handbook of Religion and the Body*. London: Routledge; 2023
  7. Kügler J. *Zeus syndrome: a very short history of religion-based masculine domination*. Abingdon, Oxon ; New York, NY: Routledge/Taylor & Franics Group, 2023. 142 c.
  8. *Medicine, religion, and gender in medieval culture* / Ed. Yoshikawa NK. Cambridge: D.S. Brewer; 2015. 293 p. (Gender in the Middle Ages).
  9. Ragab A. *The medieval Islamic hospital: medicine, religion, and charity*. New York, NY: Cambridge University Press; 2015. 263 p.
  10. Robertson D. G. *Gnosticism and the history of religions*. New York: Bloomsbury Academic, 2021.
  11. Triplett K. *Buddhism and medicine in Japan: a topical survey (500-1600 CE) of a complex relationship*. Berlin: De Gruyter; 2019. 259 p. (Religion and society).
  12. Verskin S. *Barren women: religion and medicine in the medieval Middle East*. Berlin ; Boston: De Gruyter; 2020. 309 p.
- Wheeler D. *Religion within the limits of history alone: pragmatic historicism and the future of theology*. New York: SUNNY Press, 2020. 511 p.

Електронне навчальне видання комбінованого використання
Можна використовувати в локальному та мережному режимі

Проценко Олена Сергіївна
Кириченко Максим Іванович

**МЕДИЦИНА І РЕЛІГІЯ:
ВЗАЄМОДІЯ З ПАЦІЄНТОМ-ВІРЯНИНОМ**

Методичні рекомендації
для студентів I курсу медичного факультету

В авторській редакції

Підписано до розміщення 30.01.2025. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 2,97. Обсяг 0,919 Мб. Зам. № 39/25.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3367 від 13.01.2009
Видавництво ХНУ імені В. Н. Каразіна